

Ad Olsthoorn en Coen Bussink, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen

Discussie over definities van oerbos, natuurbos en inheems

Reactie op "Oerbos! Ach, was het maar oerbos" van Kees Piël, NBT januari 1997

De heer Piël maakt het niet alleen zichzelf, maar ook anderen moeilijk met zijn definitie van "oerbos". Hij definieert het zodanig dat het vervolgens een onbruikbare term wordt. Een fout die hij hierbij maakt is dat hij expliciet verklaart dat de mens niet tot de natuur behoort. Dit lijkt ons een moeilijk houdbare stelling. Als het begrip "oer" volgens hem uitsluitend op het verleden kan slaan, kan wat ons betreft misschien beter van natuurbos gesproken worden. De moeilijkheid bij de definitie van zowel oerbos als van natuurbos is echter juist de gradatie waarin de mens invloed mag hebben om (nog) van oerbos of natuurbos te kunnen spreken. Door een puristische visie te hanteren en daarmee anderen belachelijk te maken, maakt hij vooral zichzelf onmogelijk in de discussie.

Wat bedoelt hij eigenlijk met de zin: "Neem de ongestoorde situatie zonder mens als maatstaf, dus de oersituatie"? Het probleem is niet eens dat dit voor het ontstaan van de Homo sapiens zou moeten zijn, of voor de Neanderthaler, of een andere primitieve mens. Het probleem is dat er geen constante situatie is in de tijden daarvoor. Toen waren er ook ijstijden, afgewisseld met warme perioden, waardoor planten- en diersoorten moesten migreren om te overleven. Daardoor zijn veel soorten planten en dieren op veel plekken geweest. In die tijden is bijvoorbeeld de Douglas, of een zeer nauwe verwant, hier inheems geweest (Hermann, 1981). Op dit moment zijn er echter weinig mensen die deze boomsoort in Europa inheems noemen. Kortom: is er wel een referentietijd voor oerbos en voor oerinheems, zoals Piël voorstelt?

In zijn betoog haalt de heer Piël foutief andere auteurs aan. Bijvoorbeeld Westra (1978) houdt juist een goed-doordachte beschouwing over de mate waarin de mens een rol speelt in het traject tussen natuurbos en cultuurbos. Piël beweert ook dat Rob Peters de beuk uitheems acht. Niets is minder waar. Rob Peters (1995a) beweerde in een duidelijk artikel dat de beuk pas zo'n 4000 jaar in Nederland is (zie ook Fanta, 1995). Dit was voor hem juist een reden om na te denken over het begrip "inheems". Wij passen de definitie van Rob Peters iets aan tot de volgende formulering: "Een soort is inheems op een

bepaalde groeiplaats als deze van nature voorkomt binnen het continent en in staat is of zou zijn om deze plaats op eigen kracht te bereiken". De term groeiplaats in deze definitie komt uit de Eco-systeemvisie Bos (Al et al., 1995), die aan de definitie van Peters toevoegde dat deze geldt voor een geschikte groeiplaats van deze soort. Bij uitsluitend natuurlijke processen houdt een soort het logischerwijze alleen vol op geschikte plekken, en dit zijn zeker niet alleen de plekken waar de soort het beste groeit, omdat verdringing door concurrenten een normaal proces is.

Rob Peters gebruikte informatie over het voorkomen van een aantal boomsoorten in Nederland voor de laatste ijstijd. De warme periode die toen tussen twee ijstijden inzat, duurde langer dan wij nu in het holoceen van de laatste ijstijd verwijderd zitten. Destijds zijn, naast de beuk, ook de esdoorn en de tamme kastanje hier geweest. Dit was voor hem een argument om het migratiegedrag, dus inclusief de migratiesnelheid, in de definitie te plaatsen. Daarmee wordt de definitie ecologisch hanteerbaar, en geen keurslijf om volgens een willekeurig tijdstip en volgens willekeurige grenzen een soort inheems te noemen. Dit zou namelijk ook betekenen dat een soort afhankelijk is van staatsgrenzen, die op geologische tijdschaal bezien nogal eens wijzigen, ook al maken wij dat als individuele mensen gelukkig niet vaak mee.

Deze definitie van inheems betekent ook dat een soort die in Nederland ingevoerd is, niet voor eeuwig uitheems hoeft te worden genoemd. Voor esdoorn en tamme kastanje is vrij duidelijk dat deze op eigen kracht Nederland zouden kunnen bereiken, alleen hebben ze hier meer tijd voor nodig dan de beuk, en kunnen ze dat op dit moment niet meer bewijzen, omdat ze er al zijn. Het migratieproces is inderdaad flink door mensen beïnvloed. Dit hoeft echter geen consequenties te hebben voor de ecologische inheemsheid, als er voldoende kennis is over het migratiegedrag.

De slechte naam van exoten is meestal meer het gevolg van opdringerig gedrag in een bepaald vegetatietype, dan van zijn uitheemsheid. Dit geldt voor de Douglas in veel Nederlandse bostypen. Daarmee is het eveneens opdringerige gedrag van bijvoorbeeld de esdoorn nog geen reden om hem uit-

---

heems te noemen, als goede smoes om hem te verwijderen uit bossen met een hoge natuurwaarde, zoals in Nederland veel gebeurt. Het probleem met de esdoorn is dat wij niet weten hoe hij zich gedraagt in een natuurlijk bos binnen onze groeiplaatsen. Deze soort zou wel eens een belangrijke plaats in kunnen gaan nemen in veel bostypen (Peters, 1995b). Van de beuk wisten we 4000 jaar geleden ook nog niet hoe belangrijk hij hier zou worden.

Het probleem dat de heer Piël aangekaart heeft is: hoever mag de storende invloed van de mens gaan om nog te kunnen spreken van oerbos of natuurbos. Een goede vraag. Wij kunnen voor hem dit probleem niet oplossen, maar het uitsluiten van de mens in deze begrippen past niet in een ecologische gedachte en vinden wij nogal intolerant. Daarom ook is het jammer dat hij Henk Koop verwijt

dat deze moeite doet om een idee te geven van natuurbos in onze omgeving en de natuurlijke patronen daarin.

Literatuur

- Al, E., Koop, H. & Meeuwissen, T. (Red.) 1995 Natuur in Bossen - Ecosysteemvisie Bos. Rapport IKC Natuurbeheer, Wageningen, Nr. 14, 329p.
- Fanta, J. 1995 Beuk (*Fagus sylvatica* L.) in het Nederlandse deel van het NW Europese diluvium. Nederlands Bosbouw tijdschrift 67 (6): 225-234.
- Hermann, R.K. 1981 Die Gattung *Pseudotsuga* - Ein Abriss ihrer Systematik, Geschichte und Heutigen Verbreitung. Forstarchiv 52: 204-212.
- Peters, R. 1995a Inheemse boomsoorten? Nederlands Bosbouw tijdschrift 67 (3): 119-123.
- Peters, R. 1995b Toekomst van het Nederlandse beukenbos. Nederlands Bosbouw tijdschrift 67 (6): 218-224.
- Westra, J.J. 1978 Oerbos, natuurbos en ..... ander bos. Nederlands Bosbouw tijdschrift 50 (4): 81-86.

BERICHTEN

PHLO-cursus

Op 7 en 14 mei wordt in Wageningen de PHLO-workshop 'Comminucatie en interactieve beleidsvorming' gehouden. De workshop geeft inzicht in de mogelijkheden van interactieve beleidsvorming waarbij (groepen van) burgers in het planproces worden opgenomen. Aandacht wordt besteed aan de noodzakelijkheid van deze benadering en de

methodiek ervan, maar ook aan de problemen die hierbij ontstaan. De doelgroep: beleidsambtenaren en voorlichters in overheids- en semi-overheidsorganisaties, en allerlei andere verantwoordelijke plannenmakers en communicatiedeskundigen die afhankelijk zijn van maatschappelijke acceptatie. Nadere inlichtingen en inschrijfformulieren zijn verkrijgbaar bij Bureau PHLO, Postbus 8130, 6700 EW Wageningen, tel. 0317-484093/484092.